

A forrásoktól az imazsámolyig

A Klinikai Lelkigondozók Ökumenikus Egyesületének lelkigondozói szemlélete és képzési modellje

Az alábbiakban – főleg élményszinten, a teljesség igénye nélkül – bemutatom a Klinikai Lelkigondozók Ökumenikus Egyesületének (KLÖE) keretében zajló lelkigondozó-képzések, továbbképzések szemléletét, szakmai kereteit és lelkigondozói szolgálatunknak a gyógyító folyamatba ágyazottságát.

A FORRÁSOKTÓL...

A lelkigondozás, pásztori lélektan kezdetét a szakirodalom a XX. század húszas éveinek közepére teszi, és bölcsőjeként Amerikát jelöli meg. Létrejöttét egy nagyon is gyakorlatias felismerés segítette elő: orvosok, pszichológusok és lelkigondozók rendszeresen együttműködtek amerikai kórházakban, attól a spontán felismeréstől vezetve, hogy együtt hatékonyabban tudnak segíteni beteg embereken. Ebből fejlődött ki később a klinikai lelkigondozói tréning, a klinikai lelkigondozók képzése, majd az önálló tudományterület, a pásztori lélektan.

A kezdetekre így emlékezik *Seward Hiltner*, aki maga is tagja volt a kezdő csapatnak: „...1925 nyara volt az az időpont, amikor *Anton T. Boisen* az első teológusokból létrehozott csoportot a Worcester State Hospital keretei között megszervezte. Ebből a kezdetből egy mozgalom nőtt ki magát.”¹ Hiltner szerint „Anton T. Boisen legfőbb törekvése semmi esetre sem az volt, hogy a lelkészképzés egy merőben új formáját kínálja fel. Amikor a teológusokat meghívta első csoportjába, az volt a célja, hogy a hallgatók tanulmányaikhoz, az »eleven emberi dokumentumok« által mélyebb ismeretekre tegyenek szert, mint ami-

lyenekre könyvek, előadások, prédikációk révén juthatnak.”² Meg kell jegyezni azonban, hogy már az 1925-ös kezdet sem volt minden előzmény nélküli, hiszen Boisen első klinikai lelkigondozói kurzusa előtt néhány évvel egy orvos is próbálkozott valami hasonlóval: „William S. Keler az episzkopális egyház aktív önkénteseiből és teológushallgatókból csoportot szervezett, amelynek tagjai a nyári hónapokban napközben kórházakban, szociális intézményekben tevékenykedtek, esténként pedig az ő házában összejöttek és tapasztalataikról beszélgettek.”³ A felismerés, hogy az orvosoknak és a lelkészeknek a beteg, tehát bajba jutott ember megsegítése érdekében keresni kell az együttműködés konkrét formáit, a közös tanulás lehetőségeit, több szálon is érdekes, új utakat indított el. *Dietrich Stollberg* szerint „a klinikai lelkigondozók képzése [...] a pszichoszomatikus orvoslás, az empirikus teológia azóta szorosan összefonódott egymással”.⁴

Később még szólnunk kell *Carl R. Rogers*ről is, akinek a terápiás szemlélete nagyon nagy segítséget nyújtott ahhoz, hogy a tudományterületek újra találkozzanak, és a gyógyításban együttműködjenek.

A lelkigondozói segítőkapcsolat szükségességének gondolata Európában először Hollandiában fogant meg, de a szemlélet elsajátíthatóságának és fejlesztettségének kezdemenye Amerikából érkezett a kontinensre az ötvenes évek végén. Elterjedésében nagy szerepet játszott az a lelkészgeneráció, melynek tagjai – köztük *Heije Faber* és *Ebel van der Schoot* – szembenéztek azokkal a gyakorlati lelkipásztori kérdésekkel, amelyeket a hagyományos felkészültségű szakemberek nem

1 Hiltner, S.: Fünfzig Jahre Clinical Pastoral Education. *Wege zum Menschen*, 27. Jahrgang, Heft 7., 258. ■ 2 Uo. ■ 3 Uo. ■ 4 Stollberg, D.: Seelsorge in der Offensive. *Wege zum Menschen* 27. Jahrgang, Heft 7. 268.

tudtak megoldani. Úgy érezték, hogy a hívó ember élete, életvezetése is sok olyan problémát vet fel, mely csak megfelelő pszichológiai, szociológiai, társadalmi, pedagógiai stb. tudás birtokában érthető meg; ezek hiányában csorbul a lelkipásztorhoz forduló hívó ember megértése. Az igények kényszerítő hatása alatt a korszerű lelkipákozás előfutárai gyorsan és szerencsésen ötvözték a lelkipákozói szempontokat Rogers elveivel és a pszichoszociális tudományok eredményeivel. Faber később hazánkban is jelentősen hozzájárult a módszer elterjesztéséhez.

Az ő számára mindenkor a lelkipákozói tevékenység volt a képzés fő iránya, módszertanában pedig a beszélgetésben előjövő érzelmekre és az odafigyelésre helyezte a hangsúlyt.

Magyarországra a nyolcvanas években jutott el a képzések híre és gyakorlata. 1985-ben és a következő években maga Faber és munkatársai tartották az induló mentálhigiénés képzés részét alkotó, segítőbeszélgetésre felkészítő intenzív heteket, hétvégéket.⁵

A teljesség igénye nélkül lássunk néhányat a forrásokból eredő csermelyek közül, amelyek lassan patakákká duzzadtak:

- Gyökössy Endre magánszemináriumai;
- a Hejje Faber és munkatársai által tartott segítőkapcsolat-szemináriumok, intenzív hetek;
- a TF mentálhigiénés képzésén érzékenyített oktatók és tanítványok;
- Az Országos Onkológiai Intézet ökumenikus lelkipákozói szolgálatának megerősödése;
- a NEVI és a Magyar Karitás egyházi és mentálhigiénés osztálya;
- az OPNI lelkipákozói szolgálata;
- a Semmelweis Egyetem, a Károli Gáspár Református Egyetem Főiskolai Kara és a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola 2002-ben közösen indította el az egyetemi szakirányú továbbképzést, melybe – bizonyos feltételekkel – beszámítanak a KLÖE keretében indított képzések óraszámai;
- a Klinikai Lelkipákozók Ökumenikus Együletének szakmai munkája;

– az egyesület által kidolgozott képzési program egyetemi akkreditálása.

Röviden az egyesületünkről – hogy valóban eljussunk a forrásoktól az amazámolyig:

A KLÖE 1992-ben alakult. Nagyon fontosnak érzem kiemelni, hogy különböző hivatások képviselői: orvosok, pszichológusok, különböző felkészítési lelkészek, gyógytornászok, szociális munkások alapítottuk – igen, így alakította a nagy Rendező: tizenketten.

Gyökössy Endre részt vett az alakuló ülésen, ő volt a levezető elnök. Mindnyájunk iránta érzett szeretete és őszinte megbecsülése érvényesült, amikor tiszteletbeli elnöknek választottuk. Ezt a tisztségét haláláig be is töltötte: amíg egészsége engedte, eljött az egyesület rendezvényeire, részt vett a közgyűléseink munkájában, tudományos üléseinken, szakmai fórumainkon előadásokat tartott; személyesen, majd amikor már nem vállalkozhatott hosszabb utakra, levélben, kézzel írt soraival, telefonbeszélgetésekben mindvégig bátorított, tanácsolt bennünket. Felejthetetlenek számomra azok az együttlétek, amikor otthonában, a benne élő és alkotó ember tudásából, hitéből fakadó belső rendet és szerénységet árasztó dolgozószobájában vagy a kerti lugasban, magánszemináriumának csoporttagjaként vagy egyéni lelkipákozói beszélgetésben tanulhattam tőle, abból, amit mondott, és abból is, ahogy meghallgatott. Akik átéltük e találkozásokkal vele, olyan útravalót kaptunk a vigasztaló, gyógyító lelkipákozás tudományából, amelyet tudatosan vagy belülről fakadóan magunk is hasznosítunk, amikor vigaszra váró embertársaink mellé szegődünk segítő útitársnak. Egyesületünk a Gyökössy Endrétől tanult lelkipákozói értékek, a hit és a tudás egységében végzett segítő, gyógyító szolgálat képviselőjét a kezdetektől küldetéses alázattal vállalta. Addig is, amíg ő velünk volt, s akkor is, amikor már csak lelki-szellemi örökségére támaszkodhattunk.

Hálás vagyok személyes tapasztalataimért is. Németországban tanultam ösztöndíjjasként

⁵ Tomcsányi T. – Vikár Gy. – Csáky-Pallavicini R.: A lelkipákozói, a mentálhigiénés és a pszichoterápiás segítő kapcsolat. In Tomcsányi T.: *Amikor gyöngye, akkor erős.* Tanulmányok a valláslélektan, a pasztorálpszichológia és a lelkipákozás köréből. Budapest, 2002, Animula, 154–171.

1980–81-ben, élőben ekkor találkoztam először a pásztori lélektan tudományának művelőivel, szakirodalmával, a klinikai lelkigondozói képzés felépítésével és gyakorlatával. A kilencvenes évek első felében képződtem Németországban, és kórházi lelkigondozói gyakorlaton, tapasztalatszerzésen voltam Hollandiában.

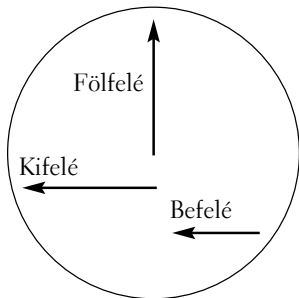
A HIERARCHIÁTÓL A PARTNERSÉGIG

Többségében olyan szakemberekként indítottuk útjára a klinikai lelkigondozás ügyét, akik egy másik szellemi műhely szemléletformáló, a társadalomtudományok határait kitágító hatásaira is támaszkodhattunk. *Tomcsányi Teodóra* és munkatársainak úttörő munkája révén megszülethetett a segítőhivatású szakemberek multidiszciplináris szemléletű és felépítésű mentálhigiénés szakképzése.

A mentálhigiénés szemlélet lassú térhódításának, a képzéseknek és a képzést elvégzőknek a legnagyobb hatása: elhelyezték a lelkigondozást a segítőhivatások professzionális kapcsolatrendszerében.

Mentálhigiénés szemlélettel megfogalmazott és képviselt partneri viszony alakult ki a segítőhivatások között, ami által a szükséglet látó, segítségre váró embertárs kerülhetett a középpontba. A lelkigondozás pedig a társadalomtudományokkal folytatott alkotó párbeszédben olyan ismeretekre, tapasztalatokra tehetett szert, amelyek szakmailag felkészítették arra, hogy a személyközpontú segítői, lelkigondozói kapcsolatban a segítő létezésének teljességében lássa a klienst, így kísérje, támogassa, és segítse a sebzettségek gyógyulását.

Lenni, létezni annyi, mint kapcsolatban lenni

Fölfelé: transzcendenssel, spiritualitással, Istennel
 Befelé: önmagával, vágyaival, érzéseivel, gondolataival, értékeivel, gyengeségeivel, erősségeivel
 Kifelé: környezetével, embertársaival, természettel

A lelkigondozói kapcsolatban egyrészt: Ezzel a hármas kapcsolati irányultságunkkal lépünk be.

Felelősek vagyunk, hogy mindhárom kapcsolati szálunk

tudatos,
 élő,
 ápolat
 legyen.

A lelkigondozói kapcsolatban másrészt: Lelkigondozottjainkat ebben a háromirányú kapcsolati keretben:

látjuk,
 kísérjük,
 segítjük,
 és a megsérült kapcsolati szálak gyógyulását támogatjuk.

A kapcsolati modell alapjait, kifejezéseit Gyökössy Endrétől, sokunk mesterétől tanultuk.

A nyolcvanas évek elején az első rácsodálkozás örömeivel, majd egy évtizeddel később már céltudatosan szerzett németországi, hollandiai szakmai tapasztalatok kijelölték számomra az életutat: a lelkigondozás ügyét szeretném szolgálni.

A mentálhigiénés képzés szervezésében hazánkba érkező hollandiai, németországi, majd később amerikai példákban tanu-
 lva, Gyökössy Endre szellemi örökségére is támaszkodva, személyes külföldi tanulmányaimból, tapasztalataimból is merítve a felismerést, a kórházpszotrációval kapcsolatban meg voltunk, meg voltam győződve, hogy a beteg emberek lelki, spirituális támogatása *sajátos érzékenységet, sajátos személyiséget és sajátos felkészültséget igényel*. Ez 1992-ben nem volt magától értetődő – időnként úgy tapasztalom, még ma sem az. Az alapító okiratban kimondtuk, hogy egyrészt szeret-

Sokszínű élet

nénk ezt a szakmai szemléletet képviselni, másrészt a kórházi lelkipozás egyik képzőbázisát és érdeképviseletét is meg kívánjuk teremteni.

Már 1993-ban meg is tartottuk az első, akkor még egyetemi tanfolyamnak nevezett tréningünket, Tomcsányi Teodóra ösztönzésével, útkészítésével és *Bagdy Emőke* befogadásának köszönhetően, az ő személyes közreműködésével, az azóta gyászos véget ért Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetben, közismert nevén a „Lipóton”. (Ott volt lehetőségünk gyakorlóhelyet biztosítani, s ott működött a klinikai pszichológiai tanszék, amely intézményi keretet biztosított számunkra.)

1996-ban még mindig nagyon közel járunk a változás éveivel. A Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem továbbképzésként akkreditálta képzésünket, ez kétségtelen minőségi váltást jelentett a korábbi tanfolyamhoz képest. Jelenleg a Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézetével működünk együtt. Tehát tizenhét éve folyik egyesületünk keretében lelkipozó-képzés. Ez idő alatt közel kilencszázan vettek részt különböző tréningjeinken. Közben számos képzőhely indított lelkipozó-képzést, számunkra – a másfél évtizedes szakmai, emberi együttműködés miatt – természetesen a Mentálhigiéné Intézet szakirányú továbbképzése a legismertebb és legkedvesebb.

TANTÉTELEKTŐL A SZENVEDÉSTÉTELEKIG

Az egyesület jelképe a keresztben, a kereszttel együtt növekvő virág. Ahogyan nő a szenvedés, úgy nő a kegyelem. Sokan szeretjük ezt a jelképet, lelkipozozói hitvallásnak is tekinthetjük üzenetét.

Sokaktól hallottam az elmúlt két évtizedben, hogy az ökumenét, a testvéri közösségnek ezt a mélységét és őszinteségét még sehol sem éltek meg ilyen elevenen, mélyen, őszintén, mesterkéletlenül, mint a KLÖE-ben. Eltöprengtem, hogy miért is lehet ez. Miért élem meg ezt én is olyan elevenen, olyan élően, mint sehol máshol? Aztán rájöttem, hogy miért. Mert amikor akár képzé-

sen, akár tréningcsoportban, akár szupervízió esetjegyzőkönyvet elemzünk, beszélgetünk, tovább képezzük egymást, tanulunk egymástól, tördünk egymással, akkor találkozunk egymással, és soha nem tantételekről beszélünk. A tantételek vitára hívnak, vitára csábítanak. Mi mindig szenvedéstételekről beszélgetünk. A szenvedéstételek meg térdre kényszerítenek. Térdelve pedig csak imádkozni lehet, vitatkozni nem.

Tehát ha a KLÖE első és legnagyobb értékét keresem, akkor az élő, valódi, nem mesterkelt, nem protokolláris, hanem valódi ökumenét kell megemlítenem. Ami azért született meg, mert közöttünk mindig arról van szó, hogyan tudjuk segíteni a keresztben a virág növekedését. Tudva a páli intelmet: mi plántáljuk és mi öntözzük, de Isten adja a növekedést – mégis mindig arról van szó, hogy miként tudjuk plántálni ezt a virágot, hogy növekedjen a kereszttel együtt: a szenvedéssel a kegyelem. Szemléletünk lényege: a gyógyító lelkipozás.

BÁBTÓL A PILLANGÓIG

Ígértem, hogy visszatérünk még Rogershez, a humanisztikus pszichológia atyjához, akitől sokan sokat tanultunk a személyközpontú, hiteles, odaadóan meghallgató, együtt érző, feltétel nélkül elfogadó, direkt beavatkozásokról mentes lelki segítsérről.

Most mégsem Rogers terápiás elveit s azok tudományos magyarázatait sorolom, hanem elmondok egy – az ő szellemiségét tükröző – érzékeny, tanulságos történetet:

Nyitott kézzel szeretni

A héten egy barátommal beszélgetve eszembe jutott egy történet, amelyet a nyáron hallottam:

„Egy könnyörületes személy, látva, hogyan küszködik egy pillangó, hogy kiszabaduljon a bábból, segíteni akart neki. Nagyon gyengéden kitágította a szálakat, kialakítva egy kijáratot. A pillangó kiszabadult, kibújt a bábból, bizonytalanul bukácsolt, de nem tudott repülni. Valamit ez a könnyörületes személy nem tudott, és ez az, hogy csak a megszületés, kibújás küszködésén keresztül tudnak annyira megerősödni a szárnyak, hogy

repülni lehessen velük. Megrövidített életét a földön töltötte, sosem ismerte meg a szabadságot, sosem élt igazán.”

Én úgy mondom, „nyitott kézzel szeretni”... Ez egy tapasztalat, amely lassan ért meg bennem, a fájdalom tüzeiben és a türelem vizében kovacsolódva. Azt tapasztalom, hogy muszáj felszabadítanom azt, akit szeretek, mivel ha rákulesolódok, rácsimpaszkodom, vagy megpróbálok irányítani, azt vesztetem el, amit megtartani próbálok.

Ha próbálok megváltoztatni valakit, akit szeretek – mivel úgy érzem, én tudom, milyennek kellene lennie –, akkor egy nagyon értékes jogától fosztom meg: attól, hogy felelősséget vállaljon saját életéért, választásaiért, létformájáért. Valahányszor ráerőltetem a kívánságomat vagy akaratomat, vagy hatalmat próbálok gyakorolni fölötte, megfosztom a fejlődés, érés lehetőségétől. Birtoklási vágyammal korlátozom és kereszttezem, és teljesen mindegy, mennyire jó szándékkal.

Korlátozni és sérteni tudok a legkedvesebb óvó cselekedetemmel is – és védelmem vagy túlzott figyelmem szavaknál ékesszólóbban mondja a másik személynek: „Te képtelen vagy magadra vigyázni, nekem kell veled törődnöm, rád vigyáznom, mert te az enyém vagy. Én vagyok felelős érted.”

Ahogy tanulom és gyakorlom, egyre inkább azt tudom mondani annak a személynek, akit szeretek: „Szeretlek, értékellek és tisztellek téged. Bízom abban, hogy birtoklod, illetve ki tudod fejleszteni magadban az erőt, hogy mindazzá válj, ami lehetséges számodra, ha én nem állok az utadba. Annyira szeretlek, hogy teljesen felszabadítalak, hogy egymás mellett járjunk örömben és bánatban. Együtt fogok veled érezni, ha sírsz, de nem foglak arra kérni, hogy ne sírj. Törődni fogok a szükségleteiddel, támogatni foglak, de nem tartalak vissza, amikor egyedül tudsz menni.”

Mindig készen fogok állni arra, hogy veled legyenek bánatodban, magányodban, de nem fogom elvenni tőled. Igyekezni fogok, hogy figyeljek a szavaidra, azok jelentésére, de nem ígérem, hogy mindig egyet fogok érteni veled. Néha dühös leszek, és akkor ezt nyíltan meg fogom mondani neked, de ne kelljen különbözőségeink miatt elutasítást

vagy elidegenedést éreznem. Nem tudok mindig veled lenni, nem hallom meg mindig, amit mondasz, mert van, amikor magamra kell figyel-nem, magammal kell törődnöm – és ilyenkor is olyan őszinte leszek veled, amennyire tudok.”

Tanulom, hogy ki tudjam fejezni azoknak, akiket szeretek, akikkel törődöm, akár szavakkal, akár azzal, hogy létezem másokkal és magammal.

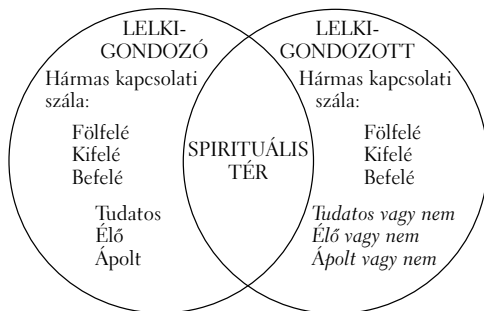
Nem vagyok képes mindig távol tartani a kezemet a bábtól, de napról napra jobban megy...⁶

LÉGÜRES TÉRBŐL A SPIRITUÁLIS TÉRBE

Itt elindul a párbeszéd a különböző segítőkívátások között. Valljuk, hogy mi gyógyító lelkigondozásra készítjük fel hallgatóinkat. Tevékenységünk gyógyító lelkigondozás: spirituális erőterben.

A lelkigondozás olyan segítőkapsolat, amely spirituális térben történik

A lelkigondozó személye A lelkigondozó emberképe

Ha a lelkigondozó így lép be a segítőkapsolatba, akkor megteremtődik a spirituális tér.

és ha a lelkigondozó így tekint a lelkigondozottra, akkor megteremtődik a spirituális tér.

Hisszük és valljuk – én magam is, onkológiai és pszichiátriai betegek lelkigondozójaként azt tapasztaltam meg –, hogy a spirituális tér megszületik, függetlenül attól, hogy beszélünk-e Istenről vagy a hitről. Megszületik, ha a lelkigondozó hármas kapcsolati szála (befelé: önmagával, kifelé: környezetével és felfelé: Istennel) tudatos, élő és ápolt. Ha én lelkigondozóként úgy lépek be a

6 Sanford, R.: Nyitott kézzel szeretni. In Elekes M. (szerk.): Egy érintetlen dimenzió – Szemelvények a személyközpontú megközelítés elméletéből és gyakorlatából. H. n., 1993, magánkiadás, 289–291.

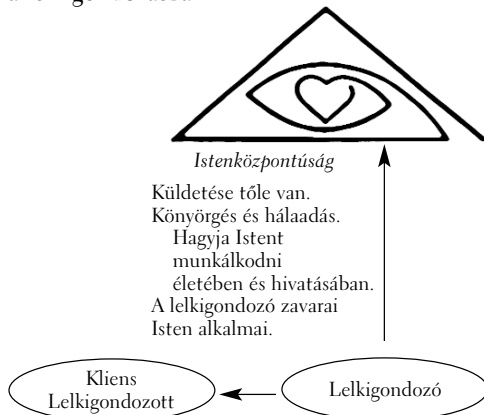
segítőkapcsolatba, hogy van ápolat kapcsolatom a külvilággal, önmagam belső világával és Istennel, akkor ezzel a lelkiiséggel megtettem az első lépést a spirituális tér megszületése felé – a lelkigondozói kapcsolat, találkozás első pillanatától (vagy ha például imádkoztam a lelkigondozói találkozásért, akkor már egy lépéssel korábban is).

A másik, amivel segíthetem a spirituális tér megszületését, a lelkigondozói emberképem: minden lelkigondozottamra, minden embertársamra úgy tekintek, mint akiknek magától értetődően van hármass kapcsolati száluk, amely tudatos vagy nem tudatos, élő vagy nem élő, ápolat vagy nem ápolat – de van! Ami a lelkigondozói emberképünkben a kapcsolati szálak közül talán a legmeghatározóbb: *minden embernek van felfelé irányuló kapcsolati szála*. Ez egyesületünk másik fontos hitvallása. Két érvünk is van bizonyosságunk alátámasztásához. Teológiai érvünk így hangzik: *mindenkinek van felfelé irányuló kapcsolati szála, spirituális szála, a teremtettségéből fakadóan*. Mert a teremtmény vágyik a Teremtőjére. A másik lélektani válasz: *C. G. Jung*, a kollektív tudattalan, a kollektív emlékezés legmélyebb, legősibb rétegeként fogalmazza meg az ember spirituális vágyát. Azt valljuk tehát, hogy minden embernek, a legelesebb, a legnyomorultabb, a hitben legkétkedőbb, a vallás vigasza ellen leginkább hadakozó embernek is van spirituális szála. Lehet, hogy az ő felfelé irányuló kapcsolati szála nem tudatos. Lehet, hogy nem élő, nem ápolja, az istenképe töredezett, sérült, de hisszük, hogy él minden emberben a felfelé nyújtózkodás vágya. Ha én lelkigondozóként tudatos, élő és ápolat istenkapcsolattal lépek be a segítő térbe, s úgy tekintek lelkigondozottamra, hogy benne is ott van – ha rejtetten, sebzetten is – a vágy, ahogy a költő *Agh István* mondja, „*hogy Isten ködmönét megérintse*”,⁷ akkor ott megszületik a spirituális tér.

Huszonkét éve vagyok krízisbe jutott betegek útítársa. Ebből nyolc évet daganatos, végstádiumú betegek között töltöttem. E bő két évtized alatt egyetlen esetre sem emlékszem, amikor valaki azért vált hívóvé, azért vált élővé, ápolttá az istenkapcsolata, gyógyultak be az egyházban szer-

zett sebei, talált rá Jézus vigasztaló, hazaváró szeretetére, mert meghajolt az én teológiai érveim előtt. Viszont végtelenül hálás vagyok, hogy eszébe lehettem minden spiritualitás Forrásának, hogy láthattam hitre jutásokat, hitben való meg erősődéseket, az örök élet reményébe való belesimulásokat, a spirituális erőterben megérett szeretet, elfogadás, isteni jelenlét megtapasztalása által. Az istenközpontúság és emberközpontúság szembeállítása teljességgel felesleges és értelmetlen. Az egyesületünk által képviselt szemlélet szerint a lelkigondozó éppenséggel e kettő metszéspontjában végzi szolgálatát elhivatottan és felelősséggel, alázattal és együttérzéssel. Valljuk az ősi hitvallást: *Csak akkor beszélj hitedről, ha kérdeznak, de élj úgy, hogy kérdezzenek!*

Emberközpontúság és istenközpontúság a lelkigondozásban

Személyközpontú (klienscentrikus) emberközpontúság

- Odaadó figyelemmel, feltétel nélküli elfogadással van jelen.
- Empatikus, együtt érző meghallgatással figyel lelkigondozottjára.
- Ismeri a közelítés-távolítás lelkigondozói eszközét.
- Türelmes, nem kíváncsiskodik, a lelkigondozott érzelmi tempóját veszi fel.
- Nem használ direkt beavatkozásokat.
- A szavak mögé is figyelve, az érzelmek mentén halad.
- Tükrözi a kimondott és ki nem mondott érzéseket.
- A lelkigondozottat partnernek tekint a problémák megoldásában.
- A lelkigondozott szükségleteit igyekszik megérteni/megérezni.
- A lelkigondozott szükségletei a lelkigondozói kapcsolat „témái”.

⁷ *Magyar Nemzet*, 1999. január 9., 19.

Egy vidéki nagyvárosból felkerült betegemre gondolkodok, aki első néhány találkozásunk alkalmával nagyon sokat panaszkodott az egyházára. Nem mondom meg, melyikre. Sok keserű tapasztalata volt. Egy pillanatig sem gondoltam, hogy nekem kellene megvédenem az egyházi mundér becsületét, hogy be kellene bizonyítanom a betegnek, hogy Isten több, mint az egyház. Nem szoktunk ilyeneket mondani? Banális. Egy többedik gégetumorműtétre váró embernek ez banális. Az volt bennem, hogy meg kell hallgatnom ezt az asszonyt, hogy elmondhassa keserűségét és fájdalmát. Néhány óra múlva következett a műtétje. Mielőtt bevitték, ezt mondtam neki: „Gondolok magára a »magam módján«.” Ennyiben maradtunk. Amikor a műtét után magához tért, ezt írta le egy kockás füzetbe (beszélni nem tudott): „Amikor felébredtem, arra gondoltam, hogy gondol rám a *magam módján*.” Ezt a két szót aláhúzta a szövegben. Egy későbbi beszélgetésünk alkalmával még írva hozzátette: „Akkor húsz év után először elkezdtem mondani a magam módján a Miatyánkot. Sohasem mondtam ekkora hittel, és életemben először értettem meg, mit jelent az, hogy legyen meg az Isten akarata. Akkor, ott a kórházi ágyon úgy éreztem, Isten tenyerén fekszem.”

Valamikor tizenöt éve elmondtam e történetet egy lelkipozó-képzésen. A hallgatók közül valaki hevesen közbeszólt: „Minek a ködösítés, tanár úr? Miért nem azt mondta, hogy imádkozik a betegért? Miért kell mellébeszél- ni?” Így válaszoltam az indulatos közbevetésre: „Legyen az ön hite szerint, ön ne ezt mondja. Azt mondja, amit a szíve diktál. Az én szívem akkor ezt diktálta. Ez az én mondatom volt akkor és ott. Azt kívánom, hogy találja meg a maga számára hiteles, vállalható, és a betegnek segítségét jelentő mondatait, a megfelelőt a megfelelő helyen.” Nincs vége a történetnek. Hat év múlva levelet hozott a postás. „Kedves tanár úr! Nem tudom, emlékszik-e még rám. Hat évvel ezelőtt egy tréningen nagyon kikeltem magam ellen. Az a bizonyos *magam módján imádkozás* – ha emlékszik rá. Négy éve kórházlelkész vagyok. Azért ragadtam ennyi év után tollat, hogy megírjam: ha én kerülnék ilyen helyzetbe, ma már nekem is ez lenne a mondatom.”

Tegyük kísérletet – sok próbálkozás után, a magunk módján – a spiritualitás megfogalmazására:

Az emberen, tudásán, értelmi képességén, a tudomány eszközeivel leírható, megmagyarázható világon túlmutató kérdések, az emberi lét leglényegesebb, alapvető kérdéseinek megfogalmazása, s e kérdések megválaszolására irányuló vágy, készítés – vagy mindezek hiányának érzelmi átélése. Nevezük ezt egyetemes spiritualitásnak, amely így vagy úgy ott él minden emberestvérünkben. S ezen az egyetemesen belül található rá ki-ki a saját útját járva a saját, immáron hittételekben, hitvallásokban is megfogalmazható spiritualitására, lelkiségére, istenkapcsolatára. Különös ajándéka szolgálatunknak – nem elvárás és nem mérce, hanem kegyelem –, ha ebben az útkeresésben Isten alázatos eszközeiként útítársak lehetünk.

A lelkipozóztat (kliensünket) hármasszoros rendszerben igyekszünk tekinteni, megérteni, segíteni és támogatni, s bár elfogadjuk, hogy ezt bármelyik másik segítő is megteheti, a mi megfogalmazásunkban a lelkipozó az a segítő szakember, aki hivatásából (elhívásából) fakadóan *elkötelezett*, személyesen *motivált*, szakmailag *felkészült*, hogy különös érzékenységet, figyelmet tulajdonítson *a felfelé irányuló kapcsolati szálak*.

Száz szónak is egy a vége: a lelkipozónak egyesületünk képzési szemlélete szerint a gyógyító folyamatban *ki van jelölve a helye*.

Az én helyemet két betegem jelölte ki:

Egy negyven év körüli nő keresett fel valamikor húsz évvel ezelőtt az Onkológiai Intézetben. A bemutatkozás után a következőt mondta: „Nézze, segítséget szeretnék kérni. Olyan jellegű a problémám, amit egy »normális lelkész« nem tudnék megbeszélni.” Ahogy ki- mondta, szabadkozni kezdett: „Elnézést! Lehet, hogy nem a legjobb kifejezést használtam. Ugye, érti, mire gondolok?” Értettem.

Azóta is szívesen viselem az egykori betegem- től kapott címet. Azóta is ez az egyetlen egyhá- zi méltóságom, rangom. Nem is vágyom többre.

A másik egy egyszerű lélek, egy alig húszéves szabolcsi leány. Arra kért, esténként, mielőtt ha- zamegyek, menjek be hozzá, áldjam meg, hogy

nyugodt legyen az éjszakája. Reggelente aztán beszámolt, mennyire hatott az áldás. Egy reggel nagyon gyenge hangon suttogta, amikor megálltam az ágya mellett: „Ne haragudjon, arrébb állna negyven centivel?” Annyira szokatlan volt a kérés, hogy szinte gépiesen teljesítettem. „Tudja, nagyon szép álmom volt, tegnap igazán jó volt az áldás, itt járt nálam Jézus, hívott odaát-ra, azt mondta: készen van a hely számomra, és tudja, pont ott állt, ahol az előbb maga. Ugye megérti, az Jézus helye.”

Ki van jelölve a helyünk a betegágy mellett, a gyógyító folyamatban: negyven centivel Jézus mellett...

VÉGÜL A CÉL

– NEM CSAK A TANULMÁNYBAN: ELJUTNI AZ IMAZSÁMOLYIG

Vizitelünk az egyik rehabilitációs osztályon. A következő szobához érve nem nyit be a főorvos. Felém fordul, miközben a keze már a kilincsen: „Kérlek, próbálj meg beszélni ezzel az asszonnyal. Nagyon magányos, de szinte mindenkit elmar maga mellől. Velünk szemben is örökké elégedetlen. A nővérek sokat szenvednek tőle.” Késő délután érek ehhez a beteghez. Orvosokkal, nővérekkel konzultálok. Belépek. A szoba még a kórházi szobákhoz mérten is kopár, kietlen, rideg – én mindenesetre így érzem. A beteg magába roskadtan ül egy öblös karosszékből, teljesen összekuporodva. Bemutatkozom. Ilyen helyzetekben az összes rangomat és beosztásomat belesűrítem a következőkbe:

– Tudja, én vagyok ebben a kórházban a beszélgető ember. Leülnék magához egy kicsit, ha nem zavarja.

– Nem sok értelmét látom. De megpróbálhatjuk – mondja.

A körülményekhez képest szinte biztató és más helyzetben talán hűvösnek tűnő válasz. Merev, tartózkodó, látszik, hogy uralkodik magán, hogy ne mutassa ki a szenvedését. Lassan indul meg a beszélgetés betegségről, családról. Bírom a csendet, azt is a beszélgetés részének élem meg. Hirtelen metsz bele egy pillanatnyi csendbe a beteg erős szava:

– Gonosz az Isten.

Az arcizmom se rebben. Huszonkét év alatt megtanultam, hogy Isten nem szorul rá a kényeseres védelmünkre. Inkább ezt mondom:

– Olyan sok szenvedést kell hordoznia, hogy most úgy érzi, gonosz magához Isten.

– Igen, gonosz. Pár éve még hittem, bíztam, de amikor meghalt a hatéves unokám, végleg megharagudtam Istenre. Nem vagyunk jóba'. Gonosz!

Szinte már engem is fojtogat a sok gonosz. De alázattal viselem. Hiszem, érzem, hogy spirituális térben vagyunk, Isten gyógyító jelenlétében.

Még beszélgetünk kicsit. Azt mondja az elköszönéskor, hogy nem is volt olyan rossz, hogy megoszthatta velem az érzéseit, de azért ne gondoljam, hogy ettől most minden rendbe jött. Nem gondolom. Megköszönöm a bizalmát, és a következőt mondom elköszönésként:

– Az imént azt mondta, nincs jóban Istennel.

– Hát nem, nem vagyok vele jóban – vágja rá.

– Én most elég jóban vagyok vele – folytatom.

– Ha innen kimegyek, beszélhetek magáról Istennel?

– Próbálja meg, hátha magát jobban meghallgatja.

Elmosolyodik, a közel egyórás beszélgetésünk alatt először.

Kilépve a kórteremből néhány szót váltok a nővérekkel arról, hogy az asszony egész élete küzdelem, mindig és mindenkivel küzd, így tanulta meg, ezt gyakorolta be, erre nevelte nehéz élethelyzete. Nem ellenük irányul a harcossága. Ilyen a habitusa. Most pedig leginkább magáért, az életben maradásért küzd. Talán ezzel a néhány mondattal elősegíthettem a harmonikusabb kapcsolatot beteg és ápolók között.

Aztán lemegyek a kis imaszobába, és leroskadok az imazsámolyra. Potyognak a könnyeim. Isten érti a könnyek imádságát.

Igen, amíg a Gazda még időt ad, és a Mester feladatot bíz rám, tanúskodom: minden, amit a lelkigondozásról tudunk, tanítunk, mondunk, és amit lelkigondozóként cselekszünk, az mind az imazsámolyon válik hitelessé. Csak ott, de ott igen!